

Monika A. Eriksen

Fremtidens bunad

En studie av ivaretakelsen av bunadssøm for fremtidens bunadbruk.

Bacheloroppgave i Kulturminneforvaltning

Veileder: Caroline Fredriksen

Mai 2023

Bø Museum/ Digitaltmuseum

Monika A. Eriksen

Fremtidens bunad

En studie av ivaretagelsen av bunadssøm for fremtidens bunadbruk.

Bacheloroppgave i Kulturminneforvaltning
Veileder: Caroline Fredriksen
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Forord

Denne oppgaven er min avsluttende oppgave på Bachelor i Kulturminneforvaltning ved NTNU. For tre år siden jobbet jeg i bank, og visste ikke hva jeg skulle bli når jeg blir stor. I år blir jeg 40 år, og er kanskje stor, men vet fortsatt ikke hva jeg skal bli. Livet har mye å by på, og jeg er klar for de utfordringer som vil komme min vei. Jeg er veldig fornøyd med valg av studie, og selv om det har vært utfordrende å kombinere fulltidsstudiet med hjem, to barn, deltidsjobb og livet generelt har jeg kost meg med studiet og er glad for alt jeg har lært.

Jeg vil først og fremst takke min største støttespiller, mannen min Andreas. Du står alltid på sidelinjen og heier på meg. Du er klippen og limet i familien, og uten deg ville dette vært nærmest umulig. Takk!

Videre vil jeg takke min veileder Caroline Fredriksen som fra starten av var med på ideen om oppgaven, og inspirerte meg til å ta det endelige valget om tema for oppgaven. På grunn av deg Caroline har oppgaven vært enda artigere å jobbe med, og du har hjulpet meg til å tenke på måter jeg ikke har vært komfortabel med å tenke på før nå. Fordi du hadde trua på meg, har du bidratt til større selvtillit i skriveprosessen.

Jeg vil også takke min studievenn Karina for mange fine samtaler, støtte og strikkepauser gjennom studietiden.

Til slutt vil jeg takke alle på Husfliden i Trondheim som tok meg varmt imot og bidro til en inspirerende hospiteringstid, med mye ny kunnskap og inspirasjon. Sist med ikke minst takk til Edvard Vaalund som så villig deltok i intervjuet, og ga meg gode og utfyllende svar.

Innholdet i denne oppgaven står for forfatterens regning.

Monika

Innhold

Kapittel 1: Introduksjon.....	1
Hospitering	1
Tema og problemstilling	3
Metode	5
Oppgavens oppbygging	5
Kapittel 2: Bakgrunn.....	6
Bunadens opprinnelse	6
Bunadsnemd og bunadspoliti	7
Bunad som politisk virkemiddel.....	8
De unges yrkesvalg	9
Immateriell kulturarv, en definisjon	10
Kapittel 3: Diskusjon.....	10
Bunadssøm vs. Strikking	10
Norges Husflidslag viktig aktør for ivaretagelse av immateriell kulturarv.....	13
Utdannelse og tilgjengelighet	15
Dokumentasjon viktig for videreføring av kunnskap.....	17
Bunadbruk på UNESCO-lista	18
Hvilke metoder brukes for å ivareta andre typer immateriell kulturarv?	20
Kapittel 4: Konklusjon	21
Veien videre.....	22
Litteratur.....	24
Kilder.....	24
Vedlegg.....	26

Kapittel 1: Introduksjon

Jeg har lenge tenkt på at det er mange tradisjonshåndverk som står i fare for å forsvinne i fremtiden. Under hospiteringstiden min på Husfliden i Trondheim fant jeg artikler og dokumenter som fikk meg til å tenke på hva som vil skje med bunadssøm dersom kunnskapen om dette håndverket ikke videreføres til fremtidig generasjoner. Jeg har stor interesse for bunaden og dens historie. Da jeg valgte hospiteringsplass visste jeg ikke hva jeg skulle skrive om, men hadde mange temaer i tankene.

Norges Husflidslag har en pågående dugnad kalt «Rødlista», der hensikten er at håndverkskunnskap skal tas vare på for fremtiden. Denne listen begynner å bli lang, og inneholder blant annet brodering og montering av skjorte til nordlandsbunad, blokktrykk, bolstervev, sprang og plantefarging.¹ I løpet av hospiteringstiden på Husfliden begynte jeg å ane en utfordring når det gjelder å bevare kunnskapen om bunadssøm for fremtiden, og jeg har derfor tatt for meg dette som tema. Foreningen Norsk Husflids Venner, som er det opprinnelige navnet til Husfliden, har i alle år arbeidet med å fremme husflid på forskjellige vis. Deriblant har de drevet med veiledning, kursing og veiledning over disk. I løpet av hospiteringstiden fikk jeg bla i gamle protokoller, og fikk innblikk i hvordan foreningen har arbeidet for å fremme både husflid og interesse for bunaden. De siste årene har det dukket opp flere bedrifter som selger bunader, og dette har ført til konkurranse for Husfliden. Det er også en kjent sak at disse har store deler av produksjonen sin i utlandet,² noe som igjen kan bidra til at kunnskap om bunadssøm ikke bringes videre.

Hospitering

Jeg hadde min hospitering hos Husfliden i Trondheim. Det var en ny erfaring både for Husfliden, og for meg. Jeg hadde flere hyggelige samtaler med leder Vibeke før jeg startet hospiteringen, og vi var begge spente på denne tiden hos dem. Jeg ble veldig godt tatt imot av alle, både leder og ansatte på systuen og i butikken. Vi hadde på forhånd snakket om to safer de har stående hos seg som de manglet oversikt over innholdet i, og vi ble enige om at jeg

---

¹ Norges Husflidslag u.å

² Mauren, 2012

skulle tømme, rydde og lage oversikt over innholdet i disse. Før jeg bega meg ut i dette arbeidet brukte jeg tid på å bli kjent med damene på systua og i butikken. Husfliden er en mellomstor bedrift bestående av kvinnelige ansatte, foruten Edvard som er lærling på systua. Husfliden i Trondheim har en 135 år gammel historie, og har i dag 32 ansatte, der 20 av disse jobber på systua. Foreningen «Norsk Husflids Venner» ble opprettet i 1887, og hadde sitt utspring i husflidsforeningene i Christiania som startet året før. Norsk Husflids Venner sitt satsingsområde var nyttehusflid. Foreningen fikk en god start med 260 medlemmer allerede det første året. I 1957 tilføyde foreningen «Husfliden» til navnet. Foreningen har fra begynnelsen hatt som mål å være en pedagogisk virksomhet, og de skulle gjennom kurs i forskjellige håndverksteknikker gjenopplive håndverkstradisjoner i Norge. Det første utsalgstedet ble åpnet i 1896. En av de viktigste oppgavene til Norsk Husflids Venner i det forrige århundre var arbeidet med Trønderbunaden.³ Jeg har alltid hatt en fascinasjon for bunader og plaggets stolte tradisjon. Som født i Polen, uten bunadstradisjon i hjemmet, har jeg alltid vært en stor beundrer av dette vakre plagget som brukes på 17. mai og andre festdager.

Da det endelig var dags for å begi seg ut på safene, var jeg veldig spent på hva jeg skulle finne. Det kunne være store mengder med kjedelige papirer fra butikkdriftens tidlige år, og det kunne være noen virkelig fine skatter. Jeg fant begge deler. Jeg skulle jo ikke rydde disse safene for min del, så det var derfor også artig å finne gamle protokoller og dokumenter som hadde med butikkdriften å gjøre. Jeg lærte litt om hvordan butikken har blitt drevet helt fra starten av og hvordan butikkdriften har utviklet seg gjennom tidene. Det er virkelig en bedrift med mye historie og sjel, og jeg har en stor respekt for hvordan Husfliden i Trondheim drives i dag, og måten de har utviklet seg med tiden. Disse skattene jeg fant, var blant annet originale mønster på strikkeoppskrifter på alle slags type plagg som votter, gensere og sokker. Det var også en stor katalog med originale korsstingmønster fra 1940- og 50-tallet. Vibeke, som er leder på Husfliden, ønsker å ta med dette til damene som jobber i butikken for å se om materialet kan moderniseres og gjøres om til nye oppskrifter i fremtiden. Ellers brukte jeg tiden min på å lese gamle aviser med artikler om bedriften, og å sette meg inn i deres historie. Det var først da jeg kom over en hel bunke med dokumenter som omhandlet historien til Trønderbunaden at jeg virkelig begynte tankeprosessen om å skrive om kunnskapen om bunadssøm, og hva som skal til for at denne ikke forsvinner. Sydamene sitter med så enormt mye kunnskap som jeg mener må videreføres når de en dag går av med pensjon.

---

³ Nyggaard Lium 1987:9,15

Tema og problemstilling

Ifølge Norsk institutt for bunad og folkedrakt har nesten 70 prosent av alle norske kvinner minst en bunad, og omtrent 20 prosent av alle norske menn eier en bunad.⁴ Årsaken til at mange kvinner har flere bunader er trolig fordi det er et plagg som går i arv, og dersom kunnskapen om bruken av bunaden også går i arv vil plagget ha en lang levetid og kan gå i arv i mange generasjoner. Likevel er det hvert år mange konfirmanter som får sydd helt nye bunader, og dersom dette er noe som også skal være mulig i fremtiden er det nødvendig å videreføre kunnskapen om bunadssøm.

Det finnes 450 bunader i Norge, og det er store variasjoner i hvor mye spesialkunnskap som trengs for å sy hver enkelt bunad.⁵ Noen bunader er forholdsvis enkle og kan sys på symaskin, mens andre er mer kompliserte og krever en god del håndsøm og brodering.⁶ De siste årene har det dukket opp flere bedrifter som syr bunader, og som er direkte konkurrenter til Husfliden. Disse bedriftene sender imidlertid mye av produksjonen til utlandet, noe som bidrar til at sluttproduktet blir billigere. Et eksempel på en slik bedrift er *Norske Bunader* som skriver på sin nettside at de har høyt kvalifiserte skreddere i Kina, hvor tilskjæring, brodering og første montering skjer. Deretter skjer siste montering, justering og påsyng av sølv av skreddere i Norge.⁷ Dette er også en faktor som kan bidra til at kunnskap om bunadssøm kan forsvinne. På den andre siden har det dukket opp en bølge av interesse for å sy festdrakt hjemme i stua. Festdrakt er kun én definisjon av dette plagget, og Bunad- og folkerådet kaller gjerne fritt komponerte bunader for festdrakter.⁸ På sosiale media kan vi se unge og voksne sy egne festdrakter av gjenbrukte tekstiler. Et søk på emneknaggen #festdrakt på Instagram resulterer i mange bilder av festdrakter som er hjemmesydd, og gjerne av gjenbrukte tekstiler. Et eksempel er Ina Kolstrøm som har vært så snill å låne meg bilder av sin festdrakt som hun sydde i 2020. Ina skriver per e-post at dette prosjektet var hennes «korona-lockdown»-prosjekt. Hun har brukt møbelstoff til forklede, gardiner til skjørtet, og beltet er striper av

---

⁴ Norsk Institutt for Bunad og Folkedrakt u.å

⁵ Kulturdepartementet 2023

⁶ ibid

⁷ Norskebunader u.å

⁸ Haugen 2003:16

gardiner sydd sammen. Vesken er brodert på møbelstoff. Ina skriver at alle materialer er kjøpt brukt på finn.no eller loppemarked.

FIGUR 1 FESTDRAKT SYDD AV INA KOLSTRØM

Dette er et eksempel på at det finnes interesse blant unge i dag, men om det kun er hobby eller om det er noe de unge kan tenke seg å jobbe med er et interessant spørsmål. Dette har ført til følgende problemstilling:

«Hvordan ivareta kunnskap om bunadssøm for fremtidige generasjoner?»

For å nærme meg svar på problemstillingen ønsker jeg å se nærmere på følgende spørsmål.

- *Hvem har ansvar for å påse at kunnskap om bunadssøm bringes videre?*
- *Hvilket arbeid gjøres for at kunnskap om bunadssøm ivaretas og hvor tilgjengelig er denne kunnskapen i dag?*

Metode

For å besvare problemstillingen har jeg benyttet kvalitativ metode ved å gjennomføre intervju, i tillegg til dokumentanalyse.⁹ Da jeg gjennomførte intervjuet hadde jeg hovedfokus på de unge, og deres yrkesvalg. Dette førte til en bestemt type spørsmål som kan være gode for oppgaven, men som førte til svar som kun representerer én ung lærling midt i utdannelsen. Det å sette to intervjuobjekt opp mot hverandre kan føre til mer nyansert svar på problemstillingen, men til denne oppgaven var ikke det så lett å få til. Jeg måtte derfor tenke alternativt, og finne andre tilnærminger for å svare på problemstillingen.

Det ble da relevant å bruke dokumentanalyse og å utforske rapporten utført av Opinion i oppdrag fra Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse fra 2021. Undersøkelsen hadde 1103 respondenter i alderen 15-25 år, fordelt på både kvinner og menn. Denne rapporten viser de unges yrkesvalg og deres meninger i en større skala enn intervjuet. Likevel vil ikke denne rapporten svare på alle spørsmål jeg måtte ha i denne oppgaven ettersom den ikke får frem utdypende opplysninger fra respondentene. Rapporten viste meg noen relevante funn som for eksempel på hvilke måte det søkes etter informasjon om utdanning og yrker, og hvilke yrker det er fleste søker til i høyere utdanning.

Oppgavens oppbygging

Denne oppgaven har fire hovedkapitler. Kapittel 1 inneholder introduksjon til oppgaven, beskrivelse av hospiteringen, beskrivelse av valgt tema og problemstilling, samt beskrivelse av valgt metode for oppgaven. Kapittel 2 er starten på selve oppgaven og inneholder bakgrunn, der jeg beskriver bunadens opprinnelse, skriver om bunad som politisk virkemiddel, ser på unges yrkesvalg, og til slutt definerer immateriell kulturarv. Kapittel 3 består av hoveddel, der jeg drøfter problemstillingen og forsøker å besvare denne ved hjelp av valgt metode. Kapittel 4 inneholder konklusjonen og veien videre.

---

⁹ Tjora et.al 2021:178

Kapittel 2: Bakgrunn

Bunadens opprinnelse

Det er folkedrakten i det før-industrielle bondesamfunnet som er opphavet til bunaden. Allerede på midten av 1800-tallet ble folkedrakten mindre brukt i mange områder, ettersom den industrielle revolusjonen førte til modernisering av verden. Samtidig med dette ble bondekulturen sett på som verdifull da nasjonalromantikken vokste frem. Fra midten av 1800-tallet fikk folkedrakten nytt navn og ble kalt «nasjonaldrakt». ¹⁰ Hulda Garborg er for mange kjent som bunadens mor og det var hun som først tok i bruk ordet bunad. Garborg var en del av norskdomsrørsla, som var en kulturell og politisk bevegelse som kjempet for å bevare norsk bygdekultur. ¹¹ Før første verdenskrig ble folkedraktene brukt som et viktig element i motstanden mot unionen med Sverige, og det ble viktig å gjenskape den gamle bondekulturen som var i ferd med å forsvinne. De gamle folkedraktene ble da tegnet på nytt, samtidig som det ble laget nye drakter. Og det er nå folkedraktene ble «bunader» og fest- og høytidsdrakter. ¹²

Bunaden er satt i fem kategorier. Den første kategorien er bunader som representerer siste del av folkedraktutviklingen, som særlig ble brukt til fest- og høytider. Den andre er bunader som har bakgrunn i en folkedrakt som ikke lenger ble benyttet, men som ikke var glemt. Den tredje kategorien er rekonstruerte bunader basert på bevarte folkedraktplagg. Her er alle typer tilgjengelige kilder som for eksempel skriftlige opplysninger og fotografier brukt for å gjenskape bunaden. Den fjerde kategorien er bunader som er laget på grunnlag av tilfeldig og mangelfullt draktmateriale, og drakten ble for disse utformet i stil etter det som var tilgjengelig. Den femte og siste kategorien er bunader som er helt eller delvis fritt konstruerte. Disse draktene kan ha komponenter fra folkedraktmaterialet, men også inspirasjon hentet fra ulike typer gjenstander eller plagg. ¹³

---

¹⁰ Norsk Institutt for Bunad og Folkedrakt u.å

¹¹ Moe, A. K. 2014:6

¹² Norsk Institutt for Bunad og Folkedrakt u.å

¹³ Haugen 2003: 16

FIGUR 2 FOLKEDRAKT FRA TINN. HENTET FRA DIGITALT MUSEUM 25.04.23

Bunadsnemd og bunadspoliti

Statens bunadsnemd ble opprettet i 1947 og var forgjengeren til Norsk Institutt for bunad og folkedrakt. Nemda ble opprettet for å være et rådgivende organ, og i 1950 ble det vedtatt at Statens bunadsnemd skulle ha godkjenningsrett når det gjaldt bunader. Nemda skulle imidlertid ikke ha mandat til å påby eller forby noe, og det ble derfor raskt endret til at nemda skulle «råde» fremfor å «godkjenne».¹⁴

Bunadsyrske og designer Siri Sveen Haaland var initiativtaker til foreningen «Bunadspolitiet» som senere ble kalt «Norges bunadshåndverkere». Årsaken til oppstarten av denne foreningen var frustrasjonen over at det ikke fantes noe regelverk for å merke opprinnelseslandet til en bunad. Det opprinnelig navnet på foreningen var et lite stikk mot den gruppen mennesker som blir kalt bunadspolitiet.¹⁵

¹⁴ Norsk Institutt for Bunad og Folkedrakt u.å

¹⁵ Andreeva, Melilot 2022

«Bunadspolitiet» er et begrep som er flittig brukt, og som er myntet på den delen av den eldre generasjonen som kan gi inntrykk av at de vet hva som er riktig og galt innenfor bunad. De blir oppfattet som en gruppe med mennesker som holder kortene tett inn til brystet. De er gjerne ikke så interessert i å dele kunnskap, men er likevel ikke fremmed for å ytre kritikk og meninger angående bunadbruken.¹⁶

Bunad som politisk virkemiddel

Som vi kan se har bunaden hatt et symbolsk uttrykk i over hundre år, og brukes fortsatt som et virkemiddel for å fremme viktige saker. Christensen (2011) beskriver kulturminnenes frigjørende kraft, og mener at kulturminner muligens kan ha en politisk kraft. De vil dermed ikke bare være en meningsfylt fritidssyssele eller et refleksjonsgrunnlag. Et eksempel på dette er da kulturminner og kulturhistorien ble tatt i bruk i distriktpolitikken på 1960-70 tallet for å synliggjøre og styrke svake grupper.¹⁷

Bunadsgeriljaen er et eksempel på bunadbruk som politisk virkemiddel i moderne tid.

Bunadsgeriljaen er en landsomfattende folkebevegelse som kjemper for nærhet til trygt og godt fødetilbud for alle i hele Norge. Saken fikk nasjonal oppmerksomhet på grunn av bruken av bunad. Det hele startet med Anja Cecilie Solvik, som i 2019 kledde seg i bunad og flekset med muskler, og oppfordret andre kvinner til å ta på seg bunaden og la seg fotografere på strategiske steder i sitt nærmiljø. Hensikten med dette var å få oppmerksomhet rundt den pågående trusselen om nedleggelse av fødeavdelingen ved Kristiansund sykehus. Årsaken til at det var bunaden som skulle tas i bruk var at bunaden er et sterkt symbol på hvor du er født og tilknytning til stedet. Bevegelsen har blant annet resultert i at helseminister Bent Høie besluttet at det skulle være to fødetilbud på Helgeland.¹⁸

Det finnes også et eksempel på bunad som politisk virkemiddel i vårt nærrområde. Ragne Victoria Kolaas Stauri og fem studenter ved NTNU konstruerte NTNUs søppelbunad for å belyse manglende gjenbruksrutiner hos Norges største universitet.¹⁹

---

¹⁶ Andreeva, Melilot 2022

¹⁷ Christensen 2011:169

¹⁸ Bunadsgeriljaen u.å

¹⁹ Kringstad 2019

FIGUR 3 ANJA CECILIE SOLVIK IKLEDD BUNAD OG VISER MUSKLER. HENTET FRA BUNADSGERILJAEN.NO

De unges yrkesvalg

I 2021 ble det gjennomført en undersøkelse for Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse. «Unge utdanning- og yrkesvalg 2021» ble gjennomført av Opinion, og formålet med denne undersøkelsen var å kartlegge unges utdannings- og yrkesvalg. Målgruppen for undersøkelsen var menn og kvinner i alderen 15-25 år. Denne undersøkelsen ble gjennomført i mai og juni 2021 med webundersøkelse som metode, og det var totalt 1103 respondenter.²⁰

Undersøkelsens formål var å kartlegge de unges utdanning- og yrkesvalg, og er derfor veldig interessant og informativ samtidig som den underbygget mine tanker om unges yrkesvalg nå til dags. Sentrale funn i undersøkelsen er blant annet at internett fortsatt er den viktigste kilden til informasjon om utdanningsmuligheter, og at de unge har behov for mer informasjon om utradisjonelle og fremtidsrettede yrker.²¹

---

²⁰ Bjerke, Jacobsen 2021:4

²¹ Ibid:6,7

Immateriell kulturarv, en definisjon

UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven ble vedtatt i 2003. Formålet med konvensjonen er å øke respekt for immateriell kulturarv, og å bevare kunnskapen om denne. Immateriell kulturarv er levende tradisjoner og tradisjonell kunnskap som blir overført mellom mennesker. Kunnskapen blir praktisert og ført videre gjennom ulike tradisjoner som håndverk, musikk, dans, mattradisjoner, språk og ritualer.²² Hvorfor er det viktig å bevare kunnskapen om bunadbruk og bunadssøm? Bunden er kilde til vår historie, kilde til verdifullt håndverk og teknikker og har dermed kunnskapsverdi. Etter som hver bunad har en regional tilknytning og tilhørighet har bunaden også identitetsverdi.

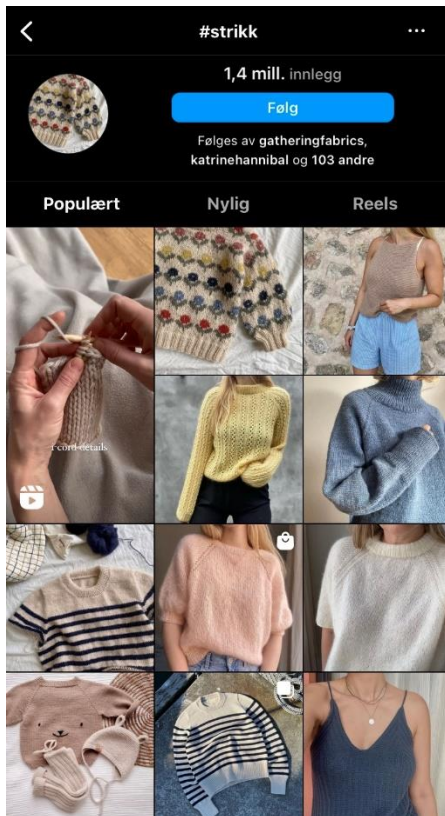
Kapittel 3: Diskusjon

Bunadssøm vs. Strikking

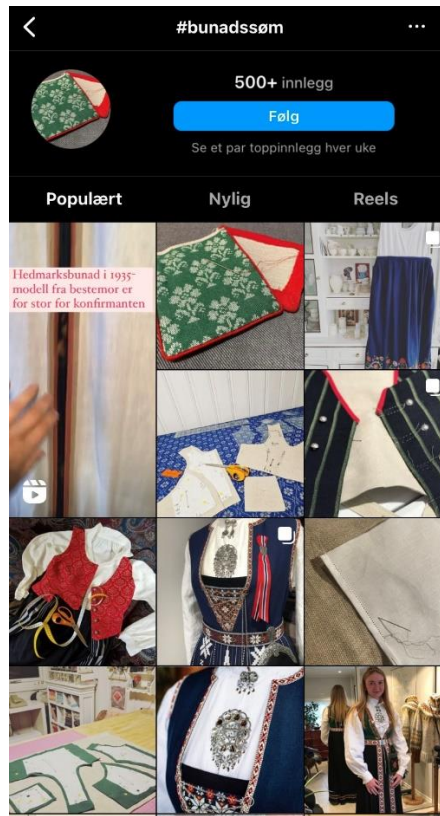
For å kunne svare på hvor tilgjengelig kunnskapen om bunadssøm er i dag, ønsket jeg å sammenlikne bunadssøm med strikking. Strikking valgte jeg etter som jeg selv er en ivrig strikker, og dette er noe som har blitt svært populært blant både unge og voksne de seneste årene. Da jeg selv ønsket å lære å strikke i 2013 kunne jeg spørre min svigermor og noen venner om hjelp og råd. Med et raskt google-søk fant jeg mange filmer hvor jeg både kunne lære meg strikking helt fra start, og få en innføring i hvordan man kan strikke sokker fra start til slutt. Dersom jeg satt fast, kunne jeg ta turen til nærmeste garnbutikk for å spørre om råd. Det finnes også uttallige strikkekaféer rundt omkring der strikkere kan strikke, og utveksle kompetanse. Strikkere gir inntrykk av at de gjerne ønsker å dele kunnskap, tips og råd. Husflidslagene rundt om i landet har til stadighet kurs i diverse strikketeknikker. Strikking er et lett tilgjengelig håndverk, og det er en aktivitet man kan drive med overalt. På sosiale medier som Facebook og Instagram kan vi finne både inspirasjon, hjelpevideoer, og grupper med samstrikk og hjelp. De største gruppene på Facebook har så mange som 139 000 medlemmer, og emneknaggen #strikk på Instagram har 1,4 millioner innlegg. Til sammenlikning har emneknaggen #bunadssøm 500+ innlegg.

---

²² Kulturdirektoratet u.å

FIGUR 4 SKJERMBILDE FRA INSTAGRAM SOM VISER EMNEKNAGG #BUNADSSØM

FIGUR 5 SKJERMBILDE FRA INSTAGRAM SOM VISER EMNEKNAGG #STRIKK

Norges Husflidslag, Studieforbundet kultur og tradisjon, Norges Ungdomslag og Norsk Folkedraktforum har et samarbeid kalt «Bunadsopplæringa». Bunadsopplæringa er et modulbaserte kurs, og skal gi grundig innføring i bunadssøm. Disse kursene kan gi grunnlag for å gå opp som praksiskandidat og ta svennebrev som bunadstilvirker.²³ Dette kurset er åpent for alle som ønsker å lære mer om bunadssøm, og er et viktig tilskudd i videreføringen av kunnskap om bunadssøm. Immateriell kulturarv er sårbar, og kilde til identitet med forankring i historien.²⁴ For å kunne bevare immateriell kulturarv er vi avhengige av mennesker som har kunnskap om hvordan den kan bevares. I 2016 kom det et innlegg på Norges Bygdekvinnelag sin side om at Ragnhild Bye i Noresund er den eneste yrkesaktive syeren som har kunnskap om hvordan bunader fra Krødsherad, Sigdal og Eggedal skal monteres. Bye uttrykte bekymring for at dersom hun var borte i morgen, så ville også kunnskapen bli borte.²⁵

²³ Studieforbundet kultur og tradisjon u.å

²⁴ UNESCO u.å

²⁵ Berger 2016

Det er ikke nødvendigvis slik at dersom man velger å ta svennebrev som bunadstilvirker så må en drive med tradisjonell bunadssøm. Det dukker stadig opp nye typer festdrakter som sys og selges. Et eksempel som har blitt nokså populært de siste årene er «fantasistakk». Evalie Design er et eksempel på en bedrift som selger slike drakter. Disse draktene lages i samarbeid med kunden, noe som gjør hver drakt unik. Valgmulighetene er mange slik at hver kunde får drakten sydd slik de ønsker den. Evalie Design skriver selv på sin nettside at de har dyp respekt for norsk håndverkstradisjon, og kombinert med moderne design lager de individuelle og personlige drakter.²⁶ Personlige drakter har blitt mer og mer utbredt de siste årene. I tiden før 17. mai skrives det mye om bunaden og bruken av denne. VG publiserte en kronikk angående bunadvalg 29. april 2023. Her skriver Unni Irmelin Kvam, som er historiker og programleder for Bunadspodden, om bunadsskjorten. Det er flere som har kastet seg på trenden «pimp bunadsskjorta mi», der den tradisjonelle linskjorta byttes ut med fargerike og blomstrete silkeskjorter. Kvam skriver at fagpersoner innenfor bunadsfaget står samlet i synet på at man heller skal bruke den tradisjonelle hvite linskjorta fordi det er den som er den riktige kulturarven. Dersom du velger bort linskjorta velger du med andre ord bort håndverksarven.²⁷ Det er likevel slik at de som syr andre typer skjorter til bunaden er inspirert av den opprinnelige skjorta. For det finnes jo ikke bare én; de fleste bunader har sin egen. Kan vi påstå at det blir feil dersom en skjorte sys etter et originalt mønster, men i et blomstrete silkestoff i stedet for i det klassiske linstoffet? Kunnskapen i søm av den type skjorte er jo brukt her, selv om det er tatt i bruk andre typer tekstiler.

Fæbrik er en bedrift som har en visjon om å inspirere til et grønnere klesforbruk og består av fire damer som selger symønstre, bøker og nettkurs. Fæbrik har utarbeidet mønstre på «Fæstdrakt» til både voksen dame, herre og barn.²⁸ Lanseringen av dette mønsteret førte til at flere kreative mennesker ønsket å sy sin egen festdrakt hjemme midt i koronapandemien. Fæbrik inviterte til et arrangement i Oslo 6. mai 2023, der de inviterte alle som har sydd en fæstdrakt, Per 23. april var det 211 påmeldte til dette arrangementet.²⁹ Dette viser at det å lære seg å sy bunad og festdrakt kan være ganske lavterskel, og for alle interesserte. Kanskje er det slik at dersom det ikke fantes bunadspoliti og nemder som skal bestemme hva som er riktig og galt når det kommer til bunadssøm, så kunne det ført til større interesse og engasjement rundt

---

²⁶ Evalie Design u.å

²⁷ Kvam, U, I. 2023

²⁸ FÆBRIK u.å

²⁹ Fæbrik-Facebook u.å

dette tradisjonshåndverket. Det å ha sterke meninger om hva som er riktig og galt når det kommer til bunaden bidrar ikke til å ivareta kunnskapen om bunadssøm, det kan heller være slik at enkelte vil kvie seg til å dele kunnskapen de har, som igjen kan føre til at kunnskap blir mindre tilgjengelig.

Norges Husflidslag viktig aktør for ivaretagelse av immateriell kulturarv

For at kunnskap om tradisjonshåndverk og immateriell kulturarv skal kunne videreføres er vi avhengige av at noen med denne kunnskapen påtar seg ansvaret. Norges Husflidslag er en medlemsorganisasjon bestående av 350 lokale husflidslag, og 19 fylkeslag. Det er også over 20 000 enkeltmedlemmer, i tillegg til profesjonelle husflidshåndverkere og husflidsbutikker knyttet til organisasjonen.³⁰

Etter at jeg selv gikk inn i styret i mitt lokale husflidslag har jeg fått kjennskap til hvor mye kunnskap som finnes blant medlemmene i alle landets lokallag. Hovin husflidslag er et godt eksempel på lokallag med kunnskap og ønske om å videreføre immateriell kulturarv. De har arbeidet med å videreføre kunnskapen om søm og bruk av folkedraktene i Tinn. Per 2018 var det ingen lokale bedrifter som produserte draktene for salg, og dermed var disse drakten på vei til å forsvinne.³¹

Lokallagene har kunnskap om tradisjonshåndverk som treskjæring, arbeid med lær, strikking, hekling, knipling, brodering, bunadssøm, kurvfletting, keramikk, rosemaling osv. Jeg kunne laget en lang liste over kunnskap som finnes ute blant folk i landet. Spørsmålet er kanskje hvor tilgjengelig denne kunnskapen er for folk flest.

Dersom vi skal se på omfanget av kurstilbud alene, kan vi si at det finnes muligheter for å lære seg bunadssøm og andre tradisjonelle håndverk. Om vi tar en kikk på hvor kursene avholdes og hyppigheten, så finnes det likevel forbedringspotensial. Det er lokallagene selv som avgjør hvilke kurs de skal tilby sine medlemmer, og dermed kan det også variere fra sted til sted hvilke tilbud som finnes. Ved å se på kurskalenderen til Norges Husflidslag for 2023 er det få kurs som er i kategorien «Bunad og folkedrakt». Det finnes et kurs i håndsydd råndastakk i regi av Lom Husflidslag som inneholder 50 kurstimer over 4 måneder og har en

---

³⁰ Norges Husflidslag u.å

³¹ Haugerud 2020

prislapp på kr 7 800.³² Det finnes også et kurs i Herrebunad fra Vestfold, i regi av Nøtterøy Husflidslag, som avholdes gjennom 72 kurstimer.³³ Hadeland Husflidslag arrangerer kurs i søm av stakken til Hadelandsbunaden over 24 kurstimer og pris på kr 2 400 ekskludert materialpakke.³⁴ Som vi kan se finnes det tiltak som kan ivareta og videreføre kunnskap om bunadssøm, men kursene er ikke tilgjengelig for alle. Det som imidlertid er positivt med disse kurstilbudene er at de også er åpne for ikke-medlemmer, men da mot en høyere kurspris. Det kan stilles spørsmål rundt om disse kursene er markedsført godt nok for ikke-medlemmer. Det er nærliggende å tro at manglende markedsføring kan føre til at personer som ikke er medlem av husflidslagene går glipp av muligheter som kunne være av interesse. Etter som Norges Husflidslag arbeider med å formidle og fremme husflid og håndverk, kan de med fordel gjøre seg mer synlig og tilgjengelig for alle.

Det presiseres i Meld.St 16 2019-2020 hvor viktig frivilligheten er, og det skrives at frivilligheten er en viktig møteplass og arena for å legge til rette for menneskers rett til å bevare og ta del av egen kultur og kulturarv. På grunn av mange frivillige organisasjoners høye kompetanse fører dette til en innsats som i stor grad kommer hele samfunnet til gode.³⁵ Norges Husflidslag markedsfører seg som Norges største organisasjon som fremmer husflid og håndverk.³⁶ Med dette utgangspunktet har de også et særlig ansvar for å påse at kunnskapen om bunadssøm bringes videre. Gjennom kursvirksomheten ser vi at de allerede gjør et viktig arbeid i den retningen.

Dersom man har en interesse for tradisjonshåndverk, er det mulig å finne mange typer kurs både i privat regi og via lokale husflidslag. Utfordringen kan være at ulike kurs holdes i ulike deler av landet, og på denne måten ikke blir så tilgjengelig for alle med tanke på reising og økonomi.

Er det noe koronapandemien har lært oss, så var det at digitale løsninger kan være til god hjelp på flere plan. Både arbeidsplasser og læringsinstitusjoner utførte møter og undervisning på digitale plattformer. Selv var jeg også med på mange digitale strikkekafeer og kurs i

---

³² Lom Husflidslag u.å

³³ Nøtterøy Husflidslag u.å

³⁴ Hadeland Husflidslag u.å

³⁵ Meld.St (2019-2020): 37

³⁶ Norges Husflidslag u.å

diverse strikketeknikker. Dersom det hadde blitt utviklet gode digitale kurstilbud i for eksempel bunadssøm, kunne det blitt mer tilgjengelig for alle.

«Ung husflid» er et eget tilbud til barn og ungdom mellom 6 og 26 år. Her finnes mange tilbud til den yngre generasjonen, og her har Norges Husflidslag og lokale husflidslag en viktig oppgave i å fremme tradisjonshåndverk og vår kulturarv.³⁷ Dersom Norges Husflidslag satser på å nå ut til barn og unge, og fremmer sitt arbeid på plattformene de unge er på, kan dette åpne en dør inn for de som er nysgjerrige og interesserte i immateriell kulturarv. Det å vekke en interesse i ung alder kan føre til en positiv spiral når det kommer til kunnskapsoverføring for fremtiden. Dersom unge lærer hvor viktig det er å ivareta immateriell kulturarv, kan det føre til at de tar med seg kunnskapen videre i livet, og fortsetter å fremme denne til de neste generasjoner.

Generasjonen der vi hadde bygdekona som sydde bunader i kjelleren er snart borte, og vi kan ikke lenger lene oss på disse for kunnskapsoverføring. Vi lever nå i en verden som stadig blir mer digitalisert, noe som også gir oss bedre verktøy for å nå ut med kunnskap og informasjon til et stort publikum. Det bør settes søkelys på hvordan man kan finne nye måter å nå ut til de unge på, parallelt med at det må utvikles læringsplattformer for videreføring av eksisterende kunnskap.

Utdannelse og tilgjengelighet

Rekruttering av dagens generasjon til tradisjonshåndverk som bunadssøm kan være en utfordring. Undersøkelsen «Unge utdanning- og yrkesvalg 2021» viser til sentrale funn om blant annet at de unge har behov for mer informasjon om utradisjonelle yrker, og at internett er den viktigste kilden til å samle informasjon.³⁸ Dersom det skal være mulig å rekruttere unge inn i utradisjonelle yrker og yrker som er med på å bevare kulturarv, må informasjon om disse også bli lettere tilgjengelig. Informasjonen må også kommuniseres på en tydeligere måte enn det gjøres i dag. Det at det finnes lite informasjon om utradisjonelle yrker, ble på sett og vis også bekreftet under mitt intervju med læringen Edvard på Husfliden. Han fortalte at det generelt var lite informasjon på skolen om hvilke jobbmuligheter som fantes etter endt skolegang. Edvard fortalte at læreren formidlet at det var få realistiske karrierevalg bortsett fra

---

³⁷ Norges Husflidslag-Ung Husflid

³⁸ Bjerke, Jacobsen 2021:6,7

bunadssøm, brudekjolesøm og teatersøm i den utdannelsen han tar. Det var på grunn av hans egen interesse for bunad og bunadssøm at han havnet på Husfliden.

Undersøkelsen viser at 49% av de som har svart synes at det er vanskelig å forstå hvilke yrker man kan få med ulike utdanninger.³⁹ Dette kan tyde på at det er behov for bedre informasjon og kanskje et behov for å endre plattformene informasjonen ligger på. 8 av 10 elever ved ungdomsskole og videregående skole planlegger å ta høyere utdanning, og flest ønsker å utdanne seg til sivilingeniør, lektor/lærer eller sykepleier.⁴⁰ Dersom vi i fremtiden vil fortsette å utdanne flest mennesker til disse yrkene, kan utradisjonelle yrker falle bort og etter hvert dø helt ut. Vi er allerede i en tid der kunstig intelligens og robotisering er i sterk vekst, og der det forventes at denne typen teknologi kan overta mange typer jobber. Dette kan føre til at dagens unge ser seg nødt til å velge yrke strategisk, og ikke etter interesser og pasjon.

Under intervjuet med Edvard kom det frem at selv elever ved Søm og tekstilhåndverk på Charlottenlund videregående skole mangler kunnskap om ulike typer søm og historien som ligger bak. Dersom det er slik at de unge søker informasjon om utdanning på internett, og at de har behov for mer informasjon om utradisjonelle og fremtidsrettede yrker, må det legges til rette for at denne typen informasjon er tilgjengelig og åpen for alle. Dersom elever i skolen blir eksponert for kunst og kultur, kan dette føre til at interessen for dette øker, og hvis det gjøres tiltak når interessen har blitt vekket kan det igjen føre til ytterligere vekst i interesse. Dette kan resultere i at unge utforsker mer utradisjonelle yrker. Hvem har ansvar for å påse at kunnskap om bunadssøm og andre håndverkstradisjoner bringes videre? Det kan virke som at utdanningssektoren ikke har påtatt seg dette ansvaret i særlig stor grad. Kanskje er det utdanningssektoren selv som må jobbe videre med denne utfordringen, eller er det kunnskapsdepartementet som må komme mer aktivt på banen for å bidra til at informasjon og kunnskap om alle typer yrker blir lettere tilgjengelig.

Som nevnt tidligere fant jeg interessante dokumenter i safene på Husfliden, og det var en del avisutklipp og brev som handlet om Trønderbunaden og tradisjonshåndverk. Et av

---

³⁹ Bjerke, Jacobsen 2021:9

⁴⁰ Ibid:11,13

avisutklippene var en kronikk skrevet av Ragna Rytter i 1922. Rytter var én av tre lærerinner som utarbeidet Trønderbunaden på 1920-tallet.⁴¹

Innledningsvis skriver hun:

«Kven vil hjelpa ungdomsskulane til å få ta op att den gamle trønderske kvitsaumen?»

Dette viser at det allerede for 100 år siden var utfordringer med å ivareta tradisjonshåndverk. Rytter mente at undervisning i håndarbeid og sløyd trengte å få større plass i skolen, slik at elvene kunne bruke denne kunnskapen senere i livet.⁴²

Dokumentasjon viktig for videreføring av kunnskap

Meld.St 8 fra 2018/2019 «Kulturens kraft» viser i kapittel 5 til kulturpolitikken fremover, der ett av målene er å ta vare på og formidle kulturarv. Det presiseres at det er mange som søker mot sine røtter, og at det blir stadig viktigere å tilgjengeliggjøre kunnskap om immateriell kulturarv. Og i dette arbeidet er dokumentasjon og vern gjennom bruk viktig.⁴³

Norsk institutt for bunad og folkedrakt heretter kalt NBF, er et nasjonalt dokumentasjonssenter som forvalter kunnskap om folkedrakt og bunad. NBF sitt arbeid består i å øke både den praktiske og teoretiske kunnskapen om tradisjonell draktskikk i Norge. NBF har gjennom mange tiår opparbeidet et stort arkiv som består av draktregisteringer, foto, snittmønstre og skisser. Per 2013 hadde NBF over 70 000 registeringer med foto av folkedrakt og draktdeler.⁴⁴ Med bakgrunn i deres arbeid og innsamlet dokumentasjon står NBF i en posisjon der de kan formidle kunnskap om folkedrakt og bunad. For å kunne videreføre kunnskap om bunadssøm må vi også ha kunnskap om selve plagget og dets bakgrunn. Dette for å kunne vite at sluttproduktet som har blitt sydd og brodert har de riktige stoffene, fargene, snittene osv. Er det noe i veien med en Trønderbunad som har stakk sydd av tykt bomullsstoff fremfor ull, eller en dypere rødfarge enn det som er på originalen? Denne typen spørsmål er noe den som bærer bunaden må vurdere selv. Likevel vil mange mene at vi må ha en viss

---

⁴¹ Lokallhistoriewiki

⁴² Vedlegg 1

⁴³ Meld. St 8 (2018-2019): 39

⁴⁴ Haugen 2003:22

respekt for det opprinnelige. Det er lagt inn mange timers arbeid for å konstruere en bunad, ved å samle inn tekstiler, tråder til søm og brodering, skissering og tegning av mønster osv. Bunadseiere og bunadsentusiaster har også en viktig rolle for å bevare og videreføre kunnskapen om bunad og bunadssøm. Ved å ta vare på bunaden og la den gå i arv vil det føre til at denne kunnskapen blir bevart og overført til kommende generasjoner.

NBF jobber også med rådgiving, og tilbyr privatpersoner og ulike institusjoner veiledning og råd innenfor bruk av bunad, tilbehør og oppbevaring. NBF jobber også tett med bunadstilvirkere for å utveksle erfaringer og informasjon. Instituttet har også en viktig rolle når det kommer til rekonstruksjon av bunader etter som de stiller sine arkiver, samlinger og bibliotek til disposisjon.⁴⁵ Arbeidet som gjøres av NBF er viktig både i dag og i fremtiden slik at de som ønsker å drive med bunadssøm, og ønsker kunnskap om denne tradisjonen, har et samlet sted å finne dette på.

I et innlegg til Norges bygdekvinnelag fra 2016 sier Ragnhild Bye at hun drømte om å kunne digitalisere alt av papirer og permer hun selv arvet når hun startet med bunadssøm etter som de var i dårlig forfatning.⁴⁶ Dersom dokumenter som inneholder viktig informasjon og kunnskap ikke blir digitalisert på grunn av økonomiske årsaker, er det viktig å se på mulighetene for finansiering av slikt, eller et eventuelt samarbeid med institusjoner som NBF.

Bunadbruk på UNESCO-lista

På bunadbruk.no presiseres det at bunadstradisjonen i Norge er sterk, men at den også er truet etter som håndverkskunnskapen gradvis blir redusert. Det ønskes derfor at bunadbruk i Norge skal skrives inn på UNESCOs representative liste over immateriell kulturarv.⁴⁷

Jeg stiller spørsmål ved effekten av å ha bunadbruk på UNESCOs verdensarvliste. Er dette nok for å videreføre kunnskap? Vil det kunne føre til at flere ønsker å lære bunadssøm, eller kan det tenkes at det kun vil føre til at bunaden som plagg i fremtiden vil ha status som viktig kulturarv, mens kunnskapen om bunadssøm vil være unødvendig?

---

⁴⁵ Ibid:23

⁴⁶ Berger 2016

⁴⁷ Bunadbruk u.å

Bunaden er uten tvil et statussymbol, og noe som viser hvordan kvinner og menn i generasjoner har brukt håndverksmetoder og utnyttet lokale ressurser, men dersom vi ønsker at kunnskapen om bunadssøm skal videreføres til kommende generasjoner er jeg av den oppfatning at det vil kreves mer enn å ha bunadbruk på UNESCOs verdensarvliste. Det skrives videre på Bunadbruk sin side at de håper en slik innskriving vil føre til større bevissthet om hvordan vi kan bevare og videreføre den levende bunadstradisjonen vi har.⁴⁸ Det skrives imidlertid ikke noe om hvordan vi kan ivareta kunnskapen om bunadssøm for fremtiden, og på den måten la denne immaterielle kulturarven leve videre. Bunaden som immateriell kulturarv er en kilde til identitet og tilhørighet. Når du kjøper en bunad, investerer du i norsk kulturarv. Tanken om at bunader går i arv i mange generasjoner, og at de faktisk blir brukt av flere generasjoner er fantastisk både fra kulturarvperspektivet og fra et miljøperspektiv. Det er viktig å bevare kulturarv og kunnskap om denne. Det er få land i verden som har så bred tradisjon for bruk av bunad og folkedrakt som Norge, og bunaden er kanskje den kulturarven som flest i Norge har et forhold til.⁴⁹ Men vi vil fortsatt være avhengige av dyktige mennesker som har kunnskap om bunadssøm etter som det vil være behov for omsøm og reparasjoner av draktene som går i arv og som skal brukes gjennom flere generasjoner.

Da jeg spurte Edvard, lærlingen på Husfliden om han opplevde at han fikk nok kunnskap og læring hos Husfliden slik at han kan jobbe som bunadstilvirker, var svaret et helt klart ja. Han følte han ble godt fulgt opp, og at de andre syerskene var flinke til å dele kunnskap. Videre mente han at han får grunnleggende kunnskap som de fleste bunader er bygd opp på slik at han kan utvikle seg når det gjelder bunadssøm. Dette er perspektivet til én spesifikk lærling og Husfliden i Trondheim er kun et eksempel på lærlingsbedrift. Det er derfor ikke mulig å si noe om hvordan andre systuer hos andre Husflidbutikker håndterer å ha lærlinger.

Utfordringen til Husflidsbutikker rundt om i landet kan være at de har nokså små systuer, som gjør at de ikke kan ha spesielt mange ansatte. I tillegg til dette er det et økonomisk aspekt i bunadssøm. Bunadstilvirkere skal ha lønn for arbeidet sitt, og butikken skal ha omsetning. Det å produsere en bunad er nokså kostbart, og er nok hovedårsaken til at en bunad er så kostbar som den er. Husflidsbutikkene har likevel et stort ansvar for videreføring av kunnskapen om

---

⁴⁸ ibid

⁴⁹ Kulturrådet u.å

bunadssøm. Dersom denne kulturarven skal bestå, må Husfliden fortsette å ta inn lærlinger og sørge for kunnskapsoverføring.

Så er det kanskje ikke slik at det er behov for at bunadssøm er et yrke som mennesker står i for at kunnskapen om bunadssøm skal bli videreført til videre generasjoner. Dersom folk med interesse for bunadssøm utforsker mulighetene til å lære seg dette på privat basis, og inspirerer andre til å gjøre det samme, så kan dette føre til at en stor andel av disse lærer bort, og viderefører kunnskapen.

Dersom vi ser på hvordan situasjonen er i dag når det kommer til kunnskap om bunadssøm, er det slik at det finnes mye kunnskap om dette rundt om i landet. Dette være seg privat, hos Husfliden, Norges Husflidslag eller NBF. Husfliden tilbyr søm av bunaden, Norges husflidslag tilbyr ulike kurs, NBF har dokumentasjon og driver med veiledning til private og til bunadstilvirkere. Studieforbundet kultur og tradisjon tilbyr «Bunadsopplæringa» for de som ønsker å lære å sy bunad for egen regning. Dette kurset har som mål å øke interessen for faget.⁵⁰ For den mer kreative typen som ikke er så opptatt av selve bunaden, men ønsker å sy seg en festdrakt, finnes det muligheter for dette ved å kjøpe mønster til festdrakt hos ulike bedrifter som selger mønster til søm. Disse tilbyr ikke opplæring i søm som kan være nyttig til den slags søm, men dersom man har litt erfaring innen søm fra før er det kanskje ikke en så stor utfordring.

Hvilke metoder brukes for å ivareta andre typer immateriell kulturarv?

Jeg ønsket å utforske hvilke metoder som brukes for å ivareta andre typer immateriell kulturarv, og om disse kan adopteres til bunadssøm.

Det finnes et pågående prosjekt som satser på tradisjonshåndverk. Museene i Akershus (MIA) har satt i gang et Gründerprosjekt for å ivareta kunnskap om tradisjonshåndverk. Satsningen er støttet av Sparebankstiftelsen DNB, og prosjektet skal gi nyutdannede håndverkere støtte til å starte egen bedrift. De retter seg mot 30 tradisjonelle fag og er blant annet bilsalmaker, buntmaker, garver, glassblåser, seilmaker, trebåtbygger og orgelbygger.⁵¹ Ambisjonene for

---

⁵⁰ Studieforbundet kultur og tradisjon u.å

⁵¹ Museene i Akershus u.å

prosjektet er å utvikle dette til et nasjonalt tilbud, og det arbeides aktivt med å se på hvordan ansvaret for immateriell kulturarv ivaretas. Prosjektet består av fire deler og omhandler å kartlegge behov for tradisjonshåndverkere som vil etablere seg, bygge nettverk for fagfolk innenfor gründerkompetanse, utprøving av workshop med aktører i feltet, og den siste delen består av arbeid for etablering av en utvidet ordning.⁵² MIA har kontakt med mange fagmiljøer innen tradisjonshåndverk i Norge. Ved å hjelpe lærlinger og små lærebedrifter, samt å tilby nyutdannede tradisjonshåndverkere et springbrett og starthjelp, kan dette føre til store ringvirkninger for Norges ansvar om immateriell kulturarv.⁵³ En liknende satsning hadde vært til stor fordel for bunadssøm. Undersøkelsen «Unge utdanning- og yrkesvalg 2021» viser at 32% av elevene er misfornøyd med rådgivingen de trenger for å ta gode utdanning- og yrkesvalg. Den viser også at faglig interesse er en av de viktigste motiverende faktorene for valg av utdanning.⁵⁴ Dersom rådgivingen i skolene hadde vært bedre, og skolene hadde vært med fremoverlent på kultur og kulturarv, kunne det ført til større interesse for yrker som bunadssøm blant de unge. I kombinasjon med kunnskapen om mulighetene for støtteordninger til å satse på valgt utdannelse etter endt skolegang kan dette føre til at unge i større grad våger å satse på utdannelse i deres interesseområde. De kommende generasjoner vil være godt rustet når det kommer til teknologi og dens fremgang. Gjennom starthjelp, kreativitet og teknologisk forståelse finnes det gode muligheter for at de unge kan lykkes med å bidra til at kunnskapen om bunadssøm ikke forsvinner.

Kapittel 4: Konklusjon

Hvordan ivareta kunnskap om bunadssøm, og hvem som har ansvaret, er nok en sammensatt sak. Som vi har lært er det flere aktører som bidrar til å spre kunnskap om bunadssøm og bruk av bunad. Mange av disse utfører en grundig jobb for at denne kulturarven skal føres videre, men noe av utfordringen de står overfor er at det kanskje er vanskelig å vekke interessen for og å rekruttere de yngre til bunadssøm. Her vil jeg si at skolene må ta litt av ansvaret, og må forstå viktigheten av å vekke interesse for tradisjonshåndverk og kultur i tidlig alder. Samtidig må videregående og yrkesfagopplæringen ha nok kunnskap selv, og klare å formidle denne

---

⁵² ibid

⁵³ ibid

⁵⁴ Bjerke, Jacobsen 2021:6,17

videre til elevene.

Det er en del arbeid som gjøres i dag for å ivareta kunnskap om bunadssøm. Både Norges Husflidslag og NBF er viktige bidragsytere for å ivareta denne kulturarven. Ved å se på tilbudene som finnes for å lære å sy bunad ser vi at det ikke er tilgjengelig for alle. Frivillige organisasjoner som Norges Husflidslag er en viktig ressurs for å ivareta kunnskap om bunadssøm, og arbeider aktivt med å spre kunnskap. Men de kan med fordel jobbe mer fremtidsrettet og utarbeide kurs som er mer tilgjengelig for alle.

Det vil være utfordrende å ivareta kunnskapen om bunadssøm dersom vi ikke klarer å rekruttere de unge til utføre denne jobben. Dersom de unge ikke ser på denne typen yrker som spennende nok, og når yrket samtidig har forholdsvis lav lønn, kan bunadssøm som yrke stå i fare for å forsvinne. Likevel er det ikke sagt at kunnskapen om bunadssøm vil forsvinne, etter som vi har sett at det er stor interesse for den slags søm både hos de yngre og voksne. Sosiale media og Internett er stor fordel for å kunne spre både kunnskap og inspirasjon. Jeg vil si at bunadsentusiaster og bunadseiere har en viktig rolle for å bevare og videreføre kunnskapen om bunad og bunadssøm. Ved å ta vare på sin bunad, og la den gå i arv, vil det føre til at kunnskapen om bunadssøm og tradisjonelle håndverksteknikker blir bevart og overført til kommende generasjoner. Bunadsentusiaster kan også være med på å videreutvikle bunadstradisjoner og bunadssøm, ved for eksempel tilby sin kunnskap og drive med kursvirksomhet og opplæring. Som vi har sett er bunad en levende kulturarv som utvikler seg i takt med samfunnsutviklingen, og det er derfor nødvendig og viktig at vi er åpne for nye ideer i takt med at vi bevarer og respekterer det tradisjonelle.

Veien videre

Immateriell kulturarv er kunnskap om noe, og som går i arv generasjon etter generasjon. For å kunne klare å videreføre kunnskapen om bunadssøm for kommende generasjoner er det flere metoder som kan tas i bruk. Først og fremst vil jeg si at dokumentasjon av kunnskap er et viktig verktøy som kan brukes. Arbeidet til NBF er viktig for fremtidens bunadstilvirkere, etter som det allerede er en utfordring på systemene rundt omkring at bunadstilvirkere går av med pensjon med kunnskapen i hendene og i hodet. En måte bedrifter som driver med

bunadssøm kan samle inn erfaring på kan være opptak og bilder av prosessen med å sy en bunad.

Å samle inn råmateriale kan også være en metode å samle inn dokumentasjon på. Ved å ha tilgang til tekstiler, tråder, nåler og verktøy som blir brukt til de ulike bunadene kan det være til hjelp for fremtidige bunadstilvirkere.

Det å promotere og vise frem håndverket kan føre til økt interesse. Det kan være på arenaer som utstillinger og arrangementer. Samarbeid med museer og kulturinstitusjoner kan også være med på å fremme og ivareta denne kulturarven. Det finnes et eksempel på dette på Sverresborg Folkemuseum. Sverresborg åpnet en temporær utstilling kalt «Bunad i 100! Trønderbunadens historie» 6. mai 2023. Her vises det til Trønderbunadens utvikling gjennom 100 år, og utstillingen viser noen eksemplarer av Trønderbunaden gjennom et helt århundre.⁵⁵

Dersom vi har en helhetlig tilnærming som inkluderer opplæring, dokumentasjon, tilgang til materialer og promotering av håndverket og kulturarven kan det føre til at bunadssøm blir mer tilgjengelig og attraktivt for befolkningen. Gjennom samarbeid og engasjement fra ulike aktører kan vi sikre at bunadssøm forblir en viktig del av norsk kulturarv for kommende generasjoner.

---

⁵⁵ Sverresborg 2023

Litteratur

Christensen, A. L. (2011). *Kunsten å bevare*. Pax Forlag.

Haugen, H. S. B. (2006) *Bunad Norsk Bunadleksikon* Cappelen Damm Faktum

https://issuu.com/cappelendamm/docs/norsk_bunadsleksikon_av_bj_rn_sver

Lium, N. R. (1987) *Jubileumsberetning ved 100-årsjubileet for «Norsk Husflids Venner»*

Trykk Grytting AS

Moe, A. K. (2014) *Broderte bunader*. Duran Publishing

Stuvøy, I., Tøndel, G., Tjora, A. (2021) *En smak av forskning*. Cappelen Damm Akademisk

Kilder

Berger, H, C (2016, 7 juni). *Bunadssyerne er i ferd med å dø ut*. Norges Bygdekvinnelag.

Hentet 30. april 2023 fra

<https://www.bygdekvinnelaget.no/bunadssyerne-er-i-ferd-med-do-ut>

Bjerke, L., Jacobsen, B. (2021). *Unge utdanning- og yrkesvalg 2021*. Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse.

https://utdanning.no/sites/default/files/2022-01/Rapport%20Unge%20utdannings-%20og%20yrkesvalg%202021_0.pdf

Bunadbruk (U.Å) *Bunadbruk på UNESCO-lista*. Hentet 5. april 2023 fra

<https://www.bunadbruk.no/>

Bunadsgeriljaen (U.Å). *Historien bak Bunadsgeriljaen*. Hentet 20. april 2023 fra

<https://www.bunadsgeriljaen.no/historien>

Evalie Design (U.Å). *Norsk tradisjon, design- og håndverk*. Hentet 29. april 2023 fra

<https://www.evalie.no/fantasistakker/>

Fæbrik (U.Å). *Om oss*. Hentet 19. april 2023 fra

<https://faebrik.no/pages/om-oss-1>

Fæbrik (U.Å). *Fæstdrakt på Hammerhai*. Facebook.com Hentet 20. april 2023 fra

<https://www.facebook.com/events/226523789917666/>

Haugerud, M. (2020, 20 oktober). *Drakttradisjonen i Tinn*. Kulturrådet. Hentet 26. april 2023

fra <https://www.immaterieellkulturarv.no/bidrag/drattradisjonen-i-tinn/>

Hadeland Husflidslag (U.Å). *Hadelandsbunaden: Damebunad del 2-Stakk*. Hentet 18. april

2023 fra <https://husflid.no/kursdetaljer/?id=1976>

Kringstad, K. (2019, 30. januar). *Denne «bunaden» er laget av søppel*. NRK. Hentet 24. april

- 2023 fra <https://www.nrk.no/trondelag/studenter-mener-ntnu-er-for-darlige-pa-gjenbruk-laget-denne-bunaden-av-soppel-1.14404609>
- Kulturdirektoratet (U.Å). *Immateriell kulturarv*. Hentet 17. april 2023 fra <https://www.kulturradet.no/immateriell-kulturarv>
- Kulturrådet (U.Å) *Bunadbruk i Norge, tradisjonshåndverk og sosial praksis*. Hentet 17. april 2023 fra <https://www.immateriekkulturarv.no/bidrag/bunadbruk-i-norge/>
- Kvam, I, U. (2023. 29 april) *Gjør bevisste bunadsvalg!* VG. Hentet 30. april 2023 fra <https://www.vg.no/nyheter/mening/i/EQLk2A/gjoer-bevisste-bunadsvalg>
- Kulturdepartementet (2023,30 mars) *Bunadbruk kan bli verdens kulturarv Norges Husflidslag*. <https://husflid.no/bunadbruk-kan-bli-verdens-kulturarv/>
- Lom Husflidslag (U.Å). *Kurs i håndsydd råndastakk eller damask-kjol*. Hentet 18.april 2023 fra <https://husflid.no/kursdetaljer/?id=2709>
- Lokalhistoriewiki (2021, 24 februar). *Ragna Rytter*. Hentet 20. april 2023 fra https://lokalhistoriewiki.no/wiki/Ragna_Rytter
- Mauren, A. (2012, 14. mai) Norske bunader kommer fra hele verden. *Aftenposten.no* Hentet 20. april 2023 fra <https://www.aftenposten.no/norge/i/8mLrG/norske-bunader-kommer-fra-hele-verden>
- Museene i Akershus (U.Å). *Gründerworkshop*. Hentet 1. mai 2023 fra <https://mia.no/tradisjonshandverk/grunder>
- Norges Husflidslag (U.Å). *Rødlisteteknikker*. Hentet 20.april 2023 fra <https://husflid.no/fagsider-/rodlista/rodlisteteknikker/>
- Norsk Institutt for Bunad og Folkedrakt (U.Å). *Bunadbruk i Norge*. Hentet 21.april 2023 fra <https://bunadogfolkedrakt.no/bunadbruk-i-norge>
- Norsk Institutt for Bunad og Folkedrakt (U.Å). *Bunadhistoria*. Hentet 21. april 2023 fra <https://bunadogfolkedrakt.no/bunadhistoria>
- Norsk Institutt for Bunad og Folkedrakt (U.Å). *Historikk*. Hentet 1. mai 2023 fra <https://bunadogfolkedrakt.no/historikk>
- Norske bunader (U.Å) *Om Norske Bunader*. Hentet 21.april 2023 fra <https://www.norskebunader.no/about-us>
- Nøtterøy Husflidslag (U.Å). *Herrebunad Vestfold*. Hentet 18.april 2023 fra <https://husflid.no/kursdetaljer/?id=1082>
- Norges Husflidslag (U.Å). *Håndverk og skaperglede for barn og ungdom fra 6 til 26 år*. Hentet 18. april 2023 fra <https://husflid.no/fagsider-/ung-husflid/>

Norges Husflidslag (U.Å). *Organisasjonen*. Hentet 30. mars 2023 fra

<https://husflid.no/om-norges-husflidslag/organisasjon/>

Studieforbundet Kultur og Tradisjon (U.Å). *Bunadsopplæringa*. Hentet 16. april 2023 fra

<https://www.kulturogtradisjon.no/bunadsoppl%C3%A6ring>

Sverresborg Folkemuseum (2023). *Bunad i 100! Trønderbunadens historie*. Hentet 9. mai

2023 fra <https://sverresborg.no/hva-skjer/bunad-i-100-tronderbunadens-historie>

St.meld.nr 16 (2019-2020). *Nye mål i kulturpolitikken*. Klima- og miljødepartement.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/35b42a6383f442b4b501de0665ec8fcf/no/pdfs/stm201920200016000dddpdfs.pdf>

St.meld.nr 8 (2018-2019). *Kulturens kraft. Kulturpolitikk for framtida*. Kulturdepartement.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/9778c28ab1014b789bbb3de0e25e0d85/nno/pdfs/stm201820190008000dddpdfs.pdf>

UNESCO (U.Å). *Immateriell kulturarv*. Hentet 25.april 2013 fra

<https://unesco.no/kultur/immateriellkulturarv/>

Bilder

Jonsjord, Ø. O. (u.å). *To damer i gammel bunad*. [Foto]. Norsk Industriarbeidermuseum.

<https://digitaltmuseum.no/011013000516/to-damer-i-gammel-bunad>

Bunadsgeriljaen (u.n). (u.å). Hentet fra

<https://www.bunadsgeriljaen.no/historien>

Podcast

Andreeva, T., Melilot, M. (programledere). (2022, 19. mai). *Sømmelig: Bunad med Siri Sveen Haaland* [Audiopodcast]. Podcast Apple.

<https://podcasts.apple.com/us/podcast/intervju-med-siri-sveen-haaland/id1487969359?i=1000562373577>

Vedlegg

Intervju Edvard Vaalund

Kopi av en kronikk fra ukjent avis. Dato 29.05.1922

